XXIII

ՆՈՐ-ԴԱՐ

XXIII

№ 64 Կիրակի, Օգոստոսի 20

1883 – 1906

Կիրակի, Օգոստոսի 20 № 64

Բաժանորդագինը պոստի ծախքով տարեկան 10 ր., վեց ամիսը՝ 6 ր., ամիսը 1 ր., հատով՝ 5 կ.։
Բաժանորդ են գրում Թիֆլիսում՝ միմիայն խմբագրատանը։
Խմբագրութեան հասցէն՝ Տփղիս, Редакція „Норъ-Даръ“ կամ Tiflis (Caucase), Rédaction «Nor-Dar».

Խմբագրութիւնը բաց է ամէն օր (բացի տօն օրերից) ժամը 9-ից մինչև 2-ը։ Յայտարարութիւնների ընդունւում են ամէն լեզուներով։ Յայտարարութիւնների բաւին 2 կ., սեպհականների համար առանձին համաձայնութեամբ։ Առաջին երեսում յայտարար. վճարը՝ կրկնապատիկ է։

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

—

ԱՌԱՋՆՈՐԴՈՂ.—Ռեվոլիւցիան հայոց եկեղեցւմ։
ՔՐՈՆԻԿՈՆ. Եկեղեցական սահմանադրութիւն։
ԿՆՆարհնական ժողովը։ Վահան։
ԲԱՆԱՒՈՐԱՆ.—Եկեղեցական սահմանադրութեան շուրջը. (գլուխ առաջին)։ ԵՒպզաւի խնդիրը մեր եկեղեցւմ. (գլուխ երկրորդ)։ Ո.
Մեր այժմեան կեանքից, մեր ցաւերից։ Խնդիրս

Թիֆլիս, 19 օգոստոսի, 1906 թ.

ՌԵՎՈԼԻՒՑԻԱՆ ՀԱՅՈՑ ԵԿԵՂԵՑՈՒՄ

—

Ռուսաց յեղափոխութիւնը շարունակւում է և դրա վերջը դեռ չի երևում։ Ամէն օր, ինչ ենք ապրում, ամէն ժամ ռուսական կեանքի քրոնիկոնը արձանագրում է շարունակ մարդկանց նոր զոհեր, նոր բռնքեր, խալան, աւերումն, կոտորած։

Ծաղկից, խոլերայից, ժանտախտից աւելի վարակիչ լինելով, յեղափոխութիւնը վարակում է մարդկանց ուղեղը, հոգին, սիրտը և ներգործում է մարդկանց մտածելու, զգալու և դատելու յանգի, տեսակի վրայ։

Թէ վերջ ի վերջոյ ինչ է շինում, ինչ լաւ բան է կանգնեցնում յեղափոխութիւնը — դա հարց է, բայց անվիճելի է, որ նա ապերող այժ է և ամենից առաջ՝ քանդում է։

Յեղափոխութեան միջոցին՝ մարդկանց մէջ նամանուելու, ուրիշին հետևելու հակումը չափազանց բարձր աստիճանի է հասնում, և, ըստ ինքեան, հասկանալի է, որ ամբոխի, բազմութեան ոչխարամտութիւնը պէտք է առաջին տեղ գրաւէ. յեղափոխութեան միջոցին պէտք է որ յայտնուեն այդեր, մինչև անգամ ամբամբ այդեր, որոնք փորձում են «ի վայրի դալարումն»... առաջնորդելու խոստումով—խուզել ոչխարների բուրդը։

—

Որ ռուսաց կայսերութեան մէջ ամփոփուած հայութիւնը անմասնակից չէը կարող մնալ Ռուսիան շարժող ռուսական յեղափոխութեան — դա բնական է։

Բայց բանն այն է, որ հայութիւնը ոչ մի ասպարէզում ուրոյն մի առանձին տադանդ չ'արտադրելով, ուրիշ ազգերին նմանուելու օրինաչին կուրութեամբ հետևելու, թէկուզ արատաւոր, եռանդ, ընդունակ է ցոյց տուել միշտ։ Հետաքրքիր այժմեան խառնակ, մաքերի շփոթութեան ժամանակներում սպասելի էր, որ հայերի մէջ առանձին սեպհական ռեվոլիւցիա ունենալու ձգտումներ յայտնուեն։

Եւ յայտնուեցան, ինչ ենք ապրում, արդէն ունենք յատուկ հայոց ռեվոլիւցիա, որ սկսուեց անցեալ մայիսի 10-ին ս. Էջմիածնից (ասեմք, ասէ՛ք) և անօրինակ արագութեամբ առաջ ընթանալով գլուխ բերեց հիմնադիրը ժողով (учредительное собраніе), որ կենդրոնական ժողովի անուան տակ ծածկուած երևի արդէն գումարուել է նոյն ս. Էջմիածնում։

Տեսնուածէք, ինչքոր ռուսաց ռեվոլիւցիայի համար լսնալ է մնացել և այդպէս էլ կը մնայ, հայոց ռեվոլիւցիայի համար արդէն իրագործուած է...

—

Շատ ցաւում ենք, որ «Նոր-Դար»-ը լոյս չէը տեսնում, մեր ազգի համար այս ծանր ժամանակներում նա ասելուած լուսաչքիւն է պահպանել, չենք կարող և այժմս մանրամասն քննութեան առնել այն ամենը, ինչ որ կատարուել, խօսուել և գրուել է մեր այս հայոց ռեվոլիւցիայի առաջիւ և դրա շուրջը, չենք կարող և այսուհետև հետևել նրան քայլ առ քայլ և մեր ձայնը բարձրացնել, քանի որ «Նոր-Դար»-ի կանոնաւոր և յարատև հրատարակութեան գործը չէ ապահոված ազգային կուսակցութեան կողմից, որի բերանն և առաջնորդողը, եղել է և կը լինի «Նոր-Դար»-ը, թէ այդ կամենայ ազգային կուսակցութիւնը և ինքն էլ կազմակերպուի և ապահովացնի թերթի գոյութիւնը։

—

Սոյն այս համարում գալիս ենք մենք մասամբ զոհացումն տալու հեռաւոր տեղերից իսկ մեզ արած պահանջներին մենք կը պարզենք կարճ դիտողութիւններով մեր հայեցակէտը մեր առաջ դրուած խնդիրների վերաբերութեամբ. իսկ դուք, ազգային ուղղութեան հայեր, պէտք է գործէք որքան կարելի է, պէտք է աշխատէք հայոց ազգի գլխին գալիք չարիքի առաջն առնել։

*Այն օրից որ ս. Էջմիածինը անցել է պարսից իշխանութեան, իսկ յետոյ ռուսայ ձեռքը և մինչև օրս, չնայած զանազան խաների բռնութիւններին և ռուսաց հին ռեժիմի ոտնձգութիւններին, հայոց եկեղեցին այսօրուայ ոգի բաւի վիճակի մէջ չէ եղել Լուսաւորչի Գահը, ս. Էջմիածնի կաթողիկոսութեան և կաթողիկոսի համար այսպիսի ամօթաբեր, անպատիւ դրութիւն չէ ստեղծուել։ Ինչ պիտի ասէ հայոց ժողովուրդը, երբ նա զարթնէ և իւր գլխաւոր մասածնի դրութիւնը, զգայ այդ ամօթաբեր դրութեան ծանրութիւնը, ինչ պիտի ասէ մեր դրացի վրացին, որ ձգտում է իւր եկեղեցու անկախութեան և կաթողիկոսութեան, ճիշտ այդ միջոցին տեսնում է, որ մենք կաթողիկոսութիւն էլ, եկեղեցին էլ, քրիստոնէական հաւատն էլ վրայ ենք տալիս հայոց եկեղեցու պետի *ընտրած* թոյլատութեամբ, և յենուելով կաթողիկոսի հեղինակութեան վրայ հայհոյում ենք և վատաբանում հայոց հոգևորականութեանը, դուրս ենք ձգում ս. Էջմիածնից և բոլոր վանքերից ու եկեղեցիներից, որպէս զի...*

Բոլոր քաղաքակիրթ և եկեղեցիների պատմութեան մէջ անօրինակ երևոյթ։ Ինչ պիտի ասէ օտարը ինչ պիտի ասէ միւս քրիստոնեայ եկեղեցիների պետերը, հովիւները... ամէն բան կորցրինք և թազաւորութիւն և անկախութիւն և հայրենիք. մեզ մնաց միայն Հայաստանեայց եկեղեցին, մեր ազգային եկեղեցին մեր միութեան խորհրդը, մեր պահպանութեան զինարանը և վերածնութեան որքանը, հազար տարիներիը ի վեր կանգնած եկեղեցին, որ օտարներին իսկ պատկառանք է ներշնչում, խլումն մեզանից— սա ինչ պատիժ է։

Մեզ իբրև մխիթարութիւն թողնում են մեզ ժողովրդական կաթողիկոսին, որպէս զի եթէ կայ հայ, որ դեռ ժամ գնալու պէտք է զգում, կաթողիկոսը տօթքը ա. սէ նրա համար—սա ճակատագրի ծաղր չէ։

Որքան թանկ է նստում ազգին իւր կաթողիկոսի ժողովրդականութիւնը և ինչ չի կրնում և ինչ բանի չի դիմանում այդ ժողովրդականութիւնը։

Հայութիւնը վանգուած է, ապագինք մենք անցեալ տարի թերթի հրատարակութիւնը վերսկսելով, այդ հայ-թրքական ընդհարումների սկզբում էր։

Հայ-թաթարական ընդհարումների մասին ինչ որ նախատեսել էինք, կատարուեցաւ։ Մենք քանիցս հասկացրել էինք, որ հայ-թաթարական ընդհարումից յետոյ հայութեանը ուելի մեծ վտանգ է սպառնում հէնց հայերից։

Այժմս սոյն համարով գալիս ենք նորից յայտարարելու, որ հայութիւնը վտանգուած է։

«Հայոց ռեվոլիւցիան» իւր երեւելի գործած պատմական կոնդակներով ներքուստ կապուած է հայ-թաթարական ընդհարման հետ. առաջինը այս վերջինի հետևանքն է, սա մեզալի միւս երեսն է. այս պէտք է իմանանք։ Ուշագրութեան արժանի է այն հանգամանքը, որ երկու տարի առաջ եկեղեցական կալուածները զրաւելս դէմ մարանչողները և դրա համար տուժողները այսօր յիշեալ կոնդակների դէմ են, իսկ նրանք, որոնք աշխատում էին կալուածները օր առաջ յանձնել տալ կառավարութեանը թէկուզ եկեղեցին էլ հետը, միայն թէ հաճելի լինէին երկրիս մեծաւորներին և կամ՝ օրէնք է, և այն լաւ օրէնք, պէտք է որ կատարուի... ասելով ժողովրդի դիմադրութիւնը թուլացնել էին աշխատում—գրանք այսօր ալօլօժնիան ծալել մէկ կողմն են դրել և հայոց եկեղեցու սահմանադրութիւն են խմբագրում և գործ են դնում։

—

ԴՈՆԴԱՂՆԵՐԸ

—

Հայոց ազգի և ազգային եկեղեցու գերագոյն շահերի և դրանց սպառնող վտանգի խորին գիտակցութիւնը հրամայում է մեզ հրապարակով յայտնելու, որ մայիսեան և յունիսեան ծանօթ կոնդակները հայրապետական կոնդակներ չեն։

Մենք հրաժարւում ենք հաւատալու, որ հայոց ազգային «սահմանադրութիւն» չնորհող կոնդակները Վեհի գործը լինի, Նրա մտքի և կամքի արդիւնքը։

Մենք չենք հաւատում այդ բանին, ոչ թէ նրա համար, որ «սահմանադրութիւն» տալու մտադրութեան մասին կանխաւ հայ ժողովրդին ոչ մի բան յայտնի չէ եղել, յայտնի չէ եղել և ոչ ինանելիգենցիային, այլապէս առաջնորդներին, այլապէս պէտք է որ այդ մասին կանխաւ խորհրդակցութիւն, մտքերի, կարծիքների շփումն տեղի ունեցած լինէր։

Այս հանգամանքը ցոյց է տալիս թէ Էջմիածինը ում ձեռքն է ընկել։ Չենք հաւատում և... ոչ թէ նրա համար, որ այդ գործը կատարուել է ծածուկ, գաղտագողի և այդ այն ատելիանի, որ այդ գործը յօրինողները սակրատած են եղել հետզհետէ իւր լեզուով, ձևով տարօրինակ լրացուցիչ կոնդակներով «սահմանադրութիւնը» լրացնել։

Չենք հաւատում և ոչ թէ նրա համար, որովհետև մեզ քաջ յայտնի է թէ այդ գործը մի խումբ դրսի մարդկանց գործ է, որոնք հայոց ժողովրդի տառապեալ վիճակից չարաչար օգտուելով, ժամանակն հասած են համարում տիրանալ հայոց եկեղեցուն և նրա հետ կապուած հաւատարութիւններին այս տեսակէտի, տարտափի, ընդհանուր վհատութեան միջոցին, և ծառայեցնել իրենց ընկերութեան շահերին՝ եկեղեցին, նրա հետ կապուած հաստատութիւնները, այլ և կաթոլիկասին և կաթոլիկոսական հեղինակութիւնը։

Չէ, այդ կոնդակները իրենց մէջ ամփոփուած «սահմանադրութիւն»-ով ամենևին հայրապետական կոնդակներ չեն։

Եւ այդ նրա համար, որովհետև այդ կոնդակները իրենց բովանդակութեամբ լի հակասութիւններով խախտում են հայոց եկեղեցու հիմքը։

Եկեղեցուց դուրս է ձգուած հոգևորականութիւնը կաթողիկոսը ներկայացրած է իբրև թշնամի հոգևորականութեան կաթողիկոսական իրաւունքները ոչնչացրած են, եկեղեցին յանձնուած է մի խումբ մարդկանց, որոնք իրենց յեղափոխական են անուանում և իրենց համոզմունքներով, իրենց վարդապետութեամբ և գործերով դէմ են հայոց եկեղեցու քրիստոնէական վարդապետութեան և օրէնքներին։ Ինքը կաթողիկոսը հանդէս է բերուած ապագայի մի «նոր եկեղեցու» իբրև մինիստր առանց պօրտֆէյլի։ Լաւինական մինիստր բառը պէտք է ճշտութեամբ ընդունել, որ ասել է ծառայ, որի միակ պաշտօնն է այդ «նոր եկեղեցու» որոշումները փակուած ծրարներով հասցնելու հասցէին։

Բացի այդ՝ կաթողիկոսը խախտելով կանոնական օրէնքները, իւր նրաւունքների սահմանից դուրս է բերուած, և հայոց եկեղեցին և նրա Պետը կեղծ, փալշ և ոտրտուելի դրութեան մէջ են դրուած՝ ի նկատի առնելով երկու տարի առաջ և ուելի առաջ դեպի վեր և դեպի աշխարհը ասածները, կատարուածները և տուած պաշտօնական պատասխանները։

Առանց այն էլ անմիաբան, հազար ցաւերով տառապող հայ ժողովրդի մէջ այսօր կոնդակներով խռովութեան կրակն է ձգւում, որը հանգցնելը շատ դժուարին է լինելու, և այդ այն ժամանակ, երբ բոլոր այժերի միութիւնն անհրաժեշտ է։

Չէ, չենք ուզում հաւատալ, որ մի կապը կտրած «հոգևորականի» անգամ պատժել չը կարողացող-չը կամեցող կաթողիկոսը այդպիսի բան կամենար անել, ռեվոլիւցիայի բերանը ձգեր հայոց եկեղեցին, և իւր նախաձեռնութեամբ և իւր անունով եկեղեցին ատորացնէր, ս. Էջմիածնի և Մայր Աթոռի նշանակութիւնը կտրէր. միով բանիւ գլուխ բերէր այն, ինչ որ Պարեգամոսովները, Պլեվներները, Գուլիցիները նախագծել, բայց անյաջողութեան էին հանդիպել։

Այսպիսի շփոթ, անօրինակ խառնակ ժամանակներում, ուր իւրաքանչիւր քաղաքացու թէ կեանքն վտանգուած և թէ գոյքը յափշտակութեան ենթարկուած. հայոց ազգի այս ողբալի վիճակում, երբ Կիլիկիայի կաթողիկոսը իւր Աթոռը թողել հեռացել է, և հայոց Եկեղեցու կալուածներն գրաւուած, Կ. Պոլսի պատրիարքը անել վիճակի մէջ, Հայաստան աշխարհը աւերուած, հայութիւնը տագնապի մէջ, քաղաքական այս դրութեան մէջ, երբ ռուսաց առաջին պառլամենտը, ամբողջ կայսերութեան 130 միլիոն բնակչութեան ներկայացուցիչները ոչ մի բանի չը հասած ասիպտուած ցրուեցան, — վերկենալ և ասել թէ հայ ժողովուրդ, «գեղ եմ վերադարձնում քո խանգարուած իրաւունքները», և թէ 13 տարի կամեցել է (կաթողիկոսը) այդ չնորհել, բաշխել ազգին, բայց այժմ է կարողանում այդ անել... այդպիսի բան կարող էր մտածել և գրի առնել մի տհաս յեղափոխական, որ քաղաքականութիւնից ոչ մի տեղեկութիւն չունի և ոչ մի բանի էլ պատասխանատու չէ։

Շնորհել ազգին այդ «սահմանադրութիւնը», և այդ բովանդակութեամբ, այդ ձևով, այդ ճանապարհով, և հէնց այժմս, դա շնորհ չէ, այլ պատուհաս ազգի գլխին, դա սահմանադրութիւն չէ, այլ—պրովոկացիա։

Հայ-թաթարական ընդհարումներն անհրաժեշտ էին, հայերը և թաթարները միմեանց կոտորելով զազրացնան։ Հայոց «սահմանադրութիւնն» գալիս է հայերիս զազրեցնելու միմիանցով, այդպիսով հայերը համ միջոց են առանում միմիանց սիան ուտելու, եղբայրը եղբօր արիւնը խմելու, համ ինչ որ ունին... եկեղեցին, այն էլ քանդելու. մէկ հարուածով երկու նպատակ է բռնուում. սա ռեվոլիւցիա է։

— —

ՀԱՅՈՑ ՌԵՎՈԼԻՒՑԻՍ

—

Վերը ասացինք, որ ռեվոլիւցիան ամենից առաջ քանդում է, այնուհետև ասացինք, որ հայոց մէջ ուրիշին նամանուելու, ուրիշի օրինակին հետևելու, թէկուզ արատաւոր, շնորհք և հակումն է յայտնուում։ Այդ հակումը անշուշտ ռեվոլիւցիայի միջոցին պէտք է որ առանձին թափով երևան գար։

Պէտք է այս էլ ասենք, որ ոչ մի տեղ ռեվոլիւցիա գազանը հէնց այնպէս, անպատճառ չի յայտնուում։ Ռեվոլիւցիայի մօտենալու նշանները նրա գալուց շատ առաջ են յայտնուում և ամէնքը զգում են այդ։ բայց, կապուտակ երկնքից ջրհեղեղ չի լինում. առաջ երկիրը երաշտից տրաքւում է, ժողովուրդը ծարաւից մեռնում է, ջուր է խնդրում, սև սև ամպեր են հաւաքւում երկինքը մթնում է, բարկացած զայրացած է. կայծակներ են, որ լուսաւորում են վայրկենապար մութ հորիզոնը, մրրիկ, փոթորիկ, երկինքը որոտում է, ամպերը գոռում են և... գալիս է հեղեղը. ջուրը բարձրանում է և նրա հետ ցեխը, տիզմը, այգինները վչչանում են, վարուցանքը կործանւում, հաստատմատ կաղնիները արմատներից խլուած՝ ջրի տակն են ինում... իսկ պղտոր ջրի երեսին հանգիստ լողում են հատած ածուները՝ վիթած, բորբոսնած վարուցներով...

Հարցնում ենք մեզ. երբ է հայ ժողովուրդը զանգատւել թէ ինչու ինքը Հայրապետն է առաջնորդներ նշանակում և ոչ ինքը, երբ է պահանջել, որ ինքը ընտրէ, օրինակ, կոնսիստորիայի համար անդամներ. երբ է հայ ժողովուրդը թէկուզ տրտունջ յայտնել գրաւարի դէմ և պահանջել, որ հազար տարիներից յետոյ կաթողիկոսական կոնդակները աշխարհաբար գրուեն. որ գեղկոհիները, որ քաղաքի կանայք գլուխ պատուհին ընտրելու կամ ընտրուելու իրաւունք ձեռք բերելու... եկեղեցական գործերում։ Չէ, սա ճշմարիտ ռեվոլիւցիա է, կեղծ և սարքովի ռեվոլիւցիայ, ռուսաց ռեվոլիւցիայի թարգմանութիւն, նամանութիւն է, այնպէս անշնորհք, այնքան կոպիտ, ինչպէս որ շատ հեղինակութիւնների հայերէն թարգմանութիւնները, նամանութիւնները բայց և այնպէս ռեվոլիւցիա է, ուրեմն պէտք է քանդել։

Արի քանդենք, բայց ինչ ուենենք, որ ինչ քանդենք։

Հայոց թագաւորութիւն, իշխանութիւն, անկախութիւն չունենք, որ կործանենք, այդ արդէն արել են մեր նախնիք իրենց անփութա-

դուխեան, ապիրատութեան և քաղաքական անընդունակութեան շնորհիւ։

Հայրենիքը. — համարեա թէ աւերուած է. անտէղ հարիւր հազար հայի կոտորել տուինք, հազարաւոր որբեր, անտուն, անօգնական օտար երկիրները ցրեցինք։

Եկեղեցին... Հա, եկեղեցին, դա է միայն որ կանգուն է մնում իւր կալուածներով, հաստատութիւններով և պաշտօնեաներով։ Ուրեմն կրկ. բայց որքաղ է կառավարութիւնը, որի դէմ կրկ. սկսենք ժողովրդի, միմիայն ժողովրդի համար, և խորտակենք բիւրօկրատ կառավարութիւնը։

Կայսրը հոկտ. 17-ի մանիֆեստով Ռուսիայիչն սահմանադրութիւն շնորհեց, բայց բիւրօկրատիան հակառակում է. ինչպէս տանք մենք սահմանադրութիւն, երբ հայոց եկեղեցին արդէնսահմանադրական է, հայոց իշխանութիւնը՝ հոգևորականութիւնը բնականաբար սահմանադրական է։

Պէտք է արդէն բայ գործերը կատարեցնելիս խուժել. ժամանակաւորապէս կաթողիկոսին ինքնակալ դարձնել, որպէս զի սրանք եկեղեցին քանդելու և հաստատը իբրև սրբոտիապաշտութիւն, իբրև հնութեան յարգած նախապաշարմունքը վերացնելուն աշակցեն. կրկ. հոգևորականութեան, թէկուզ լաւ, դէմ է. և այս նշանակելի երևոյթ է։ Մինչդեռ ժողովրդի զաւակները դուրս են ձգում եկեղեցուց և եկեղեցական գործերից միմիայն այն յանցանքի համար, որ նրանք հոգևորականներ են։ Իհարկէ, երբ եկեղեցին քանդել ես ուզում, նախ պէտք է հոգևորականութիւնը ստորացնես, ատելի դարձնես, եկեղեցուց դուրս անես - և եկեղեցին քանդուեց։

Եւ լոյս են տեսնում ամենայն հայոց կաթողիկոսի կոնդակները յեղափոխական խմբակի կարգադրութեամբ, որով կաթողիկոսը ժամանակաւորապէս սիսափան է դառնում, որպէսզի հայոց ազգին «սահմանադրութիւն, շնորհէ, միանգամից զրկելով կաթողիկոսին սահմանադրական եկեղեցու պետի իրաւունքներից և այդ ընդմիշտ։

Երբ «սահմանադրութիւն» է շնորհուել, պէտք է որ պարլամենտ լինի սահմանադրութիւնը գործ դնելու համար, իսկ պարլամենտը բացուելու համար, ընտրութիւններ անհրաժեշտ են «ժողովրդի կամքը» սարքելու համար։

—

ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆ ԿՈՄԵԴԻԱՆ։

—

*Էն քաղաքակիրթ երկրում իսկ պարլամենտականութեան մէջ ընտրութիւնն նրա պակասաւոր կողմն է համարուած։ Եթէ ոչ անկարելի, շատ դժուար է մի յանցանքի համար, որ նրանք հոգևորականներ են։ Իհարկէ, երբ եկեղեցին քանդել ես ուզում, նախ պէտք

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ

Ա.

Ամառուան տաք եղանակներուն, երբ ամէն մարդ կ՚ուզէ հանգստանալ եւ տաքէն ազատիլ, Պոլսոյ մէջ ամենէն հետաքրքրական բանը կ՚ըլլայ դատարանները երթալ։ Ամէն օր ամէն դատարանի մէջ ամէն տեսակ դատեր կան, որոնք ամէն տեսակ մարդիկ կը գրաւեն։ Ամէն օր ամէն դատարանի մէջ ամէն տեսակ մարդիկ կը տեսնուին։ Ամէն օր ամէն դատարանի մէջ ամէն տեսակ մարդիկ կը լսուին։ Ամէն օր ամէն դատարանի մէջ ամէն տեսակ մարդիկ կը դատապարտուին։ Ամէն օր ամէն դատարանի մէջ ամէն տեսակ մարդիկ կ՚արդարանան։ Ամէն օր ամէն դատարանի մէջ ամէն տեսակ մարդիկ կը ծիծաղին։ Ամէն օր ամէն դատարանի մէջ ամէն տեսակ մարդիկ կը լան։ Ամէն օր ամէն դատարանի մէջ ամէն տեսակ մարդիկ կը զայրանան։ Ամէն օր ամէն դատարանի մէջ ամէն տեսակ մարդիկ կը հայհոյեն։ Ամէն օր ամէն դատարանի մէջ ամէն տեսակ մարդիկ կը ծեծուին։ Ամէն օր ամէն դատարանի մէջ ամէն տեսակ մարդիկ կը ծեծեն։ Ամէն օր ամէն դատարանի մէջ ամէն տեսակ մարդիկ կը սպանուին։ Ամէն օր ամէն դատարանի մէջ ամէն տեսակ մարդիկ կը սպանեն։ Ամէն օր ամէն դատարանի մէջ ամէն տեսակ մարդիկ կը մեռնին։ Ամէն օր ամէն դատարանի մէջ ամէն տեսակ մարդիկ կը ծնին։ Ամէն օր ամէն դատարանի մէջ ամէն տեսակ մարդիկ կը ծնանին։ Ամէն օր ամէն դատարանի մէջ ամէն տեսակ մարդիկ կը ծնանին եւ կը մեռնին։ Ամէն օր ամէն դատարանի մէջ ամէն տեսակ մարդիկ կը ծնանին եւ կը մեռնին, եւ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ

Ա. Այամ.

Չեմ ուզում, որ ինձ հարցնեն, թե ինչու եմ ես, որ ոչ ոք չի, ինչու եմ ես ոչ ոք չի, ինչու եմ ես ոչ ոք չի, ինչու եմ ես

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ՍՈՑԻԱԼ-ԴԵՄՈԿՐԱՏԱԿԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Ամսագիր հրատարակուում է Ժնևում 1903 թուականի դեկտեմբերից։ Ամսագրի 1 տարին կազմում է 6 թերթ։ Ամսագրի գինը տարեկան 3 ֆրանկ։ Ամսագրի գինը կարելի է վճարել նաև ռուսական դրամով՝ 1 ռուբլի 50 կոպեկ։ Ամսագրի գինը կարելի է վճարել նաև ռուսական դրամով՝ 1 ռուբլի 50 կոպեկ։